

Економічні науки

УДК 330.101:339.137

Чаленко Надія Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент

Київський національний університет технологій та дизайну

Хімич Олександр Володимирович

магістрант

Київський національний університет технологій та дизайну

Чаленко Надежда Владимировна

кандидат экономических наук, доцент

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Химич Александр Владимирович

магистрант

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Chalenko N.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Kyiv National University of Technology and Design

Khimich A.

magistrant

Kyiv National University of Technology and Design

**ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ВНУТРІШНІМ ЗАГРОЗАМ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА**

**ПУТИ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ ВНУТРЕННИХ УГРОЗ
ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
ПРЕДПРИЯТИЯ**

**WAYS TO PREVENT THREATS TO INTERNAL
FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE**

Анотація: Розглянуто та запропоновано шляхи запобігання внутрішнім загрозам фінансово-економічній безпеці підприємства з огляду

на необхідність забезпечення його стійкого розвитку в розрізі окремих функціональних складових фінансово-економічної безпеки.

Ключові слова: безпека, фінансово-економічна безпека, складові фінансово-економічної безпеки, внутрішні загрози фінансово-економічній безпеці.

Аннотація: Рассмотрены и предложены пути предотвращения внутренних угроз финансово-экономической безопасности предприятия с учетом необходимости обеспечения его устойчивого развития в разрезе отдельных функциональных составляющих финансово-экономической безопасности.

Ключевые слова: безопасность, финансово-экономическая безопасность, составляющие финансово-экономической безопасности, внутренние угрозы финансово-экономической безопасности.

Summary: Consider and propose ways to prevent threats to internal financial and economic security of the company in view of the need to ensure its sustainable development in terms of various functional components of the financial and economic security.

Keywords: security, financial and economic security, the financial and economic security, financial and internal threats to economic security.

Господарювання в умовах зростання динамічності ринку, глобалізації економіки, підвищення активності конкурентної боротьби ставить перед вітчизняними підприємствами вимоги щодо оперативного захисту своїх економічних інтересів. Основною умовою забезпечення сприятливого та безпечного фінансового стану підприємства є його здатність протистояти загрозам. Рівень фінансово-економічної безпеки підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і менеджери здатні завчасно виявити можливі загрози і уникнути їх, нейтралізувати шкоду від їх впливу. Тому перед більшістю економічних

суб'єктів гостро постала проблема створення дієвої системи фінансово-економічної безпеки, здатної забезпечити зниження рівня загроз для підприємств. Необхідність запобігання негативному впливу чинників макро- та мікросередовища на результативність діяльності підприємств з метою забезпечення безпечного розвитку актуалізувала питання пошуку шляхів попередження загроз їх фінансово-економічній безпеці.

Дослідженню проблем фінансово-економічної безпеки підприємства, підтримці її достатнього рівня, формуванню системи елементів присвячено багато уваги у роботах таких науковців як Покропивний С.Ф.[4], Ілляшенко С.Н.[5], Нагорна І.І. [7] та інші. Складовим фінансово-економічної безпеки підприємства приділена увага в працях вітчизняних вчених, таких як: Барановський О.І. [1], Бланк І.О. [2], Покропивний С.Ф.[4], Шемаєва Л.Г. [8]. Проблемні питання, пов'язані з функціонуванням промислових підприємств у складних сучасних умовах, розглянуто в наукових працях багатьох авторів, серед яких слід виділити Борецьку Н.П. [3], Ілляшенко С.Н.[5], Ложачевську О.М. [6] та інших. Проте серед значної кількості публікацій недостатньо конкретизованим є зміст заходів щодо запобігання внутрішнім загрозам фінансово-економічній безпеці підприємств з огляду на необхідність забезпечення їх стійкого розвитку.

Функціональні складові фінансово-економічної безпеки підприємства – це сукупність основних напрямів його фінансово-економічної безпеки, що істотно відрізняються один від одного за своїм змістом [1]. Так як поняття фінансово-економічної безпеки різними науковцями трактується неоднозначно, то різні автори виділяють різні складові фінансово-економічної безпеки підприємства. Аналіз літературних джерел свідчить про те, що найчастіше виділяють такі основні складові: фінансова; кадрова; техніко-технологічна [1, 2, 4, 6, 8]. Кожна з вищеперерахованих функціональних складових фінансово-

економічної безпеки підприємства характеризується власним змістом, набором функціональних критеріїв і способами забезпечення:

1. Фінансова складова фінансово-економічної безпеки є вирішальною, оскільки фінанси за ринкових умов господарювання є рушійною силою будь-якої економічної системи. Отож, забезпечивши фінансову стійкість та фінансову стабільність підприємства можна говорити про передумови формування фінансово-економічної безпеки підприємства, в протилежному випадку, реалізація будь-якої іншої складової системи фінансово-економічної безпеки підприємств є проблемною. До фінансової складової фінансово-економічної безпеки входять такі елементи, за якими оцінюється стан загрози: аналіз загрози негативних дій щодо політико-правової складової фінансово-економічної безпеки; оцінка поточного рівня забезпечення фінансової складової фінансово-економічної безпеки; оцінка ефективності запобігання можливій шкоді від негативних дій, пов'язаних з антикризовими явищами; планування комплексу заходів і розробки рекомендацій щодо цієї складової фінансово-економічної безпеки [1].

2. Кадрова складова визначає в першу чергу інтелектуальний та професійний склад кадрів. Програма кадрової складової фінансово-економічної безпеки має охоплювати як взаємопов'язані, так і самостійні напрями діяльності того чи іншого суб'єкта господарювання. У програмі має бути визначений можливий негативний вплив антикризових факторів за наявності працівників чи структурних підрозділів, які не здатні приносити максимальну користь своєму підприємству. Програма має бути спрямована на охорону належного рівня безпеки й охоплювати організацію системи підбору, найму, навчання й мотивації праці працівників, включаючи матеріальні та моральні стимули, престижність професії, свободу творчості, забезпечення соціальними благами.

3. Техніко-технологічна складова передбачає аналіз ринку технологій стосовно виробництва продукції аналогічного профілю певного підприємства.

Для досягнення найбільш високого рівня фінансово-економічної безпеки підприємство має проводити роботу із забезпечення максимальної безпеки основних функціональних складових своєї роботи [2].

Поняття фінансово-економічної безпеки підприємства нерозривно пов'язане з поняттям загрози.

Під загрозою фінансово-економічній безпеці підприємства слід розуміти наявне чи потенційно можливе явище або чинник, яке створює небезпеку для реалізації фінансово-економічних інтересів підприємства. Спектр загроз, з якими доводиться стикатися вітчизняним суб'єктам господарювання, досить значний. Всю сукупність даних загроз можна класифікувати за найсуттєвішими ознаками, такими як джерело та рівень ймовірності виникнення, характер і розмір можливого збитку, вид діяльності підприємства, часовий період, характер походження, можливість прогнозування.

За характером походження загрози фінансово-економічній безпеці підприємства поділяють на внутрішні (внутрішньосистемні) та зовнішні.

Внутрішні загрози як правило породжуються неадекватною фінансово-економічною політикою підприємства чи організації, елементарними прорахунками органів управління, помилками, зловживаннями та іншими відхиленнями (безгосподарність, економічні злочини тощо) у керуванні фінансами підприємства.

Сучасні умови господарювання, що характеризуються значним впливом фінансової кризи, вимагають обов'язкового включення в стратегію стійкого розвитку підприємств заходів, які дозволяють мінімізувати внутрішні загрози фінансово-економічній безпеці підприємства.

З огляду на все вищесказане, пропонується з метою забезпечення стійкого розвитку підприємства та зміцнення рівня його фінансово-економічної безпеки, розглядати заходи для реалізації шляхів запобігання внутрішнім загрозам, в розрізі окремих функціональних складових фінансово-економічної безпеки.

До основних шляхів запобігання внутрішнім загрозам фінансово-економічній безпеці підприємства належать:

– для зміцнення такої функціональної складової фінансово-економічної безпеки, як техніко-технологічна, – зростання інтенсивності використання активів, скорочення рівня морального та фізичного зносу основних фондів, збільшення ресурсовіддачі та прискорення оборотності коштів, інвестованих в активи;

– для скорочення небезпеки фінансової складової передбачається вжиття заходів, спрямованих на забезпечення достатнього рівня ліквідності, підвищення ефективності використання власного капіталу через збільшення до достатнього рівня величини отримуваного чистого прибутку, скорочення економічної залежності від кредиторів;

– для такої функціональної складової фінансово-економічної безпеки, як кадрова складова, забезпечуватиметься шляхом скорочення кількості вимушених відпусток персоналу, зменшення частки працівників пенсійного віку, стимулювання трудової активності персоналу, залучення кваліфікованої робочої сили.

Реалізація означених шляхів запобігання внутрішнім загрозам фінансово-економічній безпеці підприємства передбачає відповідні заходи. Заходи для реалізації шляхів запобігання внутрішнім загрозам також розрізнятимуться в межах кожної окремої складової фінансово-економічної безпеки підприємства.

Основні заходи для реалізації шляхів запобігання внутрішнім загрозам техніко-технологічної складової слід розділити за основними та

оборотними засобами.

Запобігання внутрішнім загрозам техніко-технологічної складової в розрізі основних засобів стає можливим за таких умов: звільнення підприємства від зайвого обладнання, машин та інших основних засобів або здачі їх в оренду; своєчасного і якісного проведення планово-запобіжних і капітальних ремонтів; придбання високоякісних основних засобів; підвищення рівня кваліфікації обслуговуючого персоналу; своєчасного оновлення, особливо активної частини, основних засобів з метою недопущення надмірного морального і фізичного зносу; підвищення коефіцієнта змінності роботи підприємства, якщо в цьому є економічна доцільність; покращання якості підготовки сировини і матеріалів до процесу виробництва; підвищення рівня механізації й автоматизації виробництва; забезпечення там, де це економічно доцільно, централізації ремонтних служб; підвищення рівня концентрації, спеціалізації і комбінування виробництва; впровадження нової техніки і прогресивної технології – маловідходної, безвідходної, енерго- і паливозберігаючої; удосконалення організації виробництва і праці з метою скорочення втрат робочого часу і простою в роботі машин і обладнання.

Запобігання внутрішнім загрозам техніко-технологічної складової у розрізі оборотних засобів стає можливим за таких умов: забезпечення оптимального співвідношення між необхідним обсягом оборотних коштів і їх виробничою потребою; економне і раціональне розпорядження товарно-матеріальними цінностями; мінімізація витрат на створення виробничих запасів; забезпечення мінімального надходження оборотних коштів у виробничих запасах при виконанні безперервності виробничого процесу; максимально можливе самофінансування потреб в оборотних коштах.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що основними заходами для реалізації шляхів запобігання внутрішнім загрозам техніко-технологічної складової фінансово-економічної безпеки

на підприємстві є: використання більш прогресивної техніки і технології або підтримка наявної у доброму технічному стані; упровадження маловідходних і безвідходних технологій виробництва; закупівля високоякісної сировини, матеріалів тощо; більш якісна підготовка сировини і матеріалів до виробництва; комплексне використання сировини на підприємстві; упровадження трудової політики, спрямованої на раціональне використання наявних матеріальних ресурсів тощо.

Серед основних заходів для реалізації шляхів запобігання внутрішнім загрозам фінансової складової фінансово-економічної безпеки виділяють такі, що спрямовані на підвищення рівня ліквідності, оптимізацію зобов'язань, підвищення ефективності управління капіталом .

Зокрема, у межах підвищення рівня ліквідності пропонується збільшення кількості найбільш ліквідних активів. Оптимізацію зобов'язань пропонується проводити за такими напрямками: рефінансування дебіторської заборгованості (трансформація у більш ліквідні форми оборотних активів: грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення тощо); оптимізація інвестування оборотного капіталу в дебіторську заборгованість.

Підвищення ефективності управління капіталом пропонується забезпечити шляхом: примноження величини власного капіталу через збільшення отриманого чистого прибутку; збільшення суми чистого прибутку за рахунок ефективної податкової політики, спрямованої на підвищення частки чистого прибутку в загальній сумі валового прибутку.

До переліку заходів для реалізації шляхів запобігання внутрішнім загрозам кадрової складової фінансово-економічної безпеки входять: оптимізація структури персоналу; мотивація працівників підприємства.

Визначені заходи для реалізації шляхів запобігання внутрішнім загрозам кадрової складової фінансово-економічної безпеки обмежені незначною кількістю, поясненням чого виступає значний вплив

запобігання загроз в техніко-технологічній та фінансовій складових на кадрову. При цьому пропоновані заходи є актуальними для підприємства та адекватними у сучасних умовах нестійкого ринкового середовища.

Зокрема, при скороченні частки працівників в економічно активному віці, зростанні чисельності пенсіонерів та зменшенні частки спеціалістів у структурі персоналу залучення випускників профільних вищих навчальних закладів надасть підприємству можливість залучити нових спеціалістів на робочі місця з невисоким рівнем заробітної плати. Слід зазначити, що в складних економічних умовах значна частка випускників ВНЗ зацікавлена не тільки у матеріальному заохоченні, а і в можливості отримання певного досвіду та стажу роботи. Таким чином, можливості досліджуваного підприємства в багатьох випадках можуть співпасти із зацікавленістю молодих спеціалістів.

Слід зазначити, що пропоноване впровадження системи стимулів – як прямих, так і непрямих – спрямоване на підвищення рівня мотивації працівників. Методи мотивації праці аналогічні методам, що використовуються в управлінні персоналом взагалі. Управління персоналом і мотивацією праці має ґрунтуватися на принципах системного підходу й аналізу, що означає охоплення всього кадрового складу підприємства, зв'язок конкретних рішень з урахуванням впливу їх на всю підсистему, аналіз і прийняття рішень відносно персоналу з урахуванням факторів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Таким чином, дослідження характеру та об'єкта впливу несприятливих умов господарювання дозволило визначити основні шляхи запобігання внутрішнім загрозам через їх дію на основні складові фінансово-економічної безпеки підприємства – техніко-технологічну, фінансову та кадрову. При цьому важливим фактом є застосування комплексного підходу, що передбачає одночасне впровадження заходів, синергетичний ефект від яких посилить кожен окрему складову фінансово-

економічної безпеки та позитивним чином вплине на загальний її результат.

Література

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення)/О.І. Барановський–К.:КНТЕУ, 2014–759с.
2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. 2-е изд., К.: Эльга, 2009. – 776 с.
3. Борецька Н.П. Механізми формування соціально-орієнтованої політики в Україні / Н.П. Борецька, О.О. Чулюков // Збірник наукових праць ДонДУУ.– Донецьк: ДонДУУ, 2012. – Вип. 81. – С. 210-215.
4. Економіка підприємства [Текст]: підручник / за заг.ред. д-р еко. наук, проф. С. Ф. Покропивного.- К.: КНЕУ, 2003. – 608с.
5. Ілляшенко С.М. Економічний ризик [Текст]: навч. посібник – 2ге вид., доп. і перероб.– К.: Центр навчальної літератури, 2014.– 220с.
6. Ложачевська О.М. Методичні підходи до формування концепції стійкого розвитку регіональних систем // Економіка: проблеми теорії та практики. – Дніпропетровськ: ДНУ.– 2013. – Вип. 177, т. 1. – С. 288-293.
7. Нагорна І.І. Організаційно-економічний механізм у забезпеченні стійкої економічної безпеки промислових підприємств [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04/ І.І. Нагорна. – Одеса 2008. – 22 с.
8. Шемаєва Л.Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища : дис. д-ра екон. наук : 05.04.11/ Шемаєва Людмила Григорівна. – К., 2011. – 39-44 с.